

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО БУЛІНГ?

Поняття булінгу (цькування):

Згідно з статтею 1734 Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)" булінг – це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Але, слід пам'ятати, що не кожен конфлікт є булінгом.

Цькування – це тривалі, повторювані дії, а одинична сутичка між учасниками таким не може вважатися.

Типові ознаки булінгу (цькування) :

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі;
- наслідки у вигляді психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого»;
- крім того, ключовою ознакою саме булінгу є бажання завдати шкоди, принизити жертву.

Мотивація до булінгу:

- заздрість,
- жага помсти,
- боротьба за лідерство в колективі,
- потреба нейтралізації суперника,
- зіткнення різних цінностей,
- поглядів на життя,
- субкультур,
- агресивність,
- наявність психічних і фізичних вад у жертви,
- бажання принизити, самоствердитися.

Дуже часто булерами стають діти, які потерпають від жорстокого поводження з ними в родині, з боку дорослих.

Види булінгу:

- фізичний (штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, нанесення тілесних пошкоджень);
- психологічний (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж);
- економічний (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей);
- сексуальний (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, фільмування у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти);
- кібербулінг (приниження за допомогою мобільних телефонів, Інтернету, інших електронних пристроїв).

Типові риси учнів, які є учасниками булінгу:

Норвезький психолог Дан Ольвеус у своїй книзі "Булінг в школі: що ми знаємо і що ми можемо зробити?" дуже чітко визначає типові риси учнів, які є сторонами булінгу.

Типові риси булерів:

- вони відчувають сильну потребу панувати, підпорядковувати собі інших, задля задоволення власних потреб і цілей;
- вони є дуже імпульсивними;
- часто зухвалі та агресивні навіть з дорослими;
- не виявляють співчуття до своїх жертв;
- якщо це хлопці, вони зазвичай фізично сильніше всіх в групі.

Типові риси жертв булінгу:

- вони вразливі, полохливі, замкнуті;
- вони часто тривожні, невпевнені в собі, мають низьку самооцінку;
- схильні до депресії, частіше за ровесників думають про самогубство;
- не мають друзів серед однолітків, частіше спілкуються з дорослими, або з молодшими за віком;

Діти, що стали жертвами булінгу проявляють наступні особливості поведінки:

- прикидаються хворими, щоб уникнути походу до школи;
- бояться самостійно йти до школи та зі школи, просять їх проводити, спізнюються на уроки;
- в них порушується сон, апетит, спостерігається нервовий тик, вони відлюдькуваті та скритні;
- в них виявляють рвані, пошкоджені речі та одяг;
- часто просять дати грошей, або навіть починають красти;
- вони втрачають інтерес до навчання та улюблених занять;

- мають постійні садна, синці та інші травми;
- не бажають йти на контакт, мовчазні;
- як прояв крайнього ступеню: можуть здійснити суїцид.

У спостерігачів автор відзначає відчуття провини та власного безсилля.

Чинники, які впливають на агресивні та жорстокі прояви поведінки в учнівської молоді:

- негативний вплив ЗМІ на молодь;
- поширення культу насильства на телебаченні, в соціальних мережах, суспільстві;
- низький рівень виховання, байдужість з боку батьків;
- низький рівень правової культури та грамотності населення;
- комп'ютерні ігри, що пропагують насильство.

Подання заяв або повідомлень про випадки булінгу (цькування) в закладі

1. Учасники освітнього процесу можуть повідомити про випадок булінгу (цькування), стороною якого вони стали або підозрюють про його вчинення стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу або про який отримали достовірну інформацію, керівника закладу освіти або інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти.

У закладі освіти заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) або підозру щодо його вчинення приймає керівник закладу.

Повідомлення можуть бути в усній та (або) письмовій формі, в тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації.

2. Керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування):

- невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляє територіальний орган (підрозділ) Національної поліції України, принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування);
- за потреби викликає бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- повідомляє службу у справах дітей з метою вирішення питання щодо соціального захисту малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування), з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування) та вжиття заходів для усунення таких причин;
- повідомляє центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою здійснення оцінки потреб сторін булінгу (цькування), визначення соціальних послуг та методів соціальної роботи, забезпечення психологічної підтримки та надання соціальних послуг;

- скликає засідання комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) (далі - комісія) не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення.

План заходів із запобігання та протидії булінгу (цькуванню)

№з/п	Назва заходу	Термін виконання	Відповідальні
1	Опрацьовувати нормативно-правові документи щодо профілактики негативних проявів в освітньому середовищі	Серпень, вересень	адміністрація закладу, педагогічні працівники
2	Проводити профілактично-просвітницькі заходи з профілактики булінгу (цькування), жорстокої та протиправної поведінки, конфліктів в учнівських та педагогічних колективах.	упродовж року	Викладачі, практичний психолог
3	Провести Всеукраїнський тиждень з протидії булінгу	Вересень	Практичний психолог, вкладачі, медична сестра
4	Провести системну роботу практичному психологу з педагогами закладу освіти та здобувачами професійної освіти на тему: «Булінг. Кібербулінг. Як його розпізнати?»	протягом року	Директор, практичний психолог, педагогічний колектив
5	Ознайомити здобувачів професійної освіти, батьків з нормативними документами щодо організації освітнього процесу в закладі освіти.	Вересень	Директор, класні керівники, майстри/н
6	Розміщення та оновлення інформаційних матеріалів щодо профілактики булінгу на сайті закладу освіти .	Вересень	Практичний психолог
8	Опрацьовувати правила та обов'язки здобувачів освіти, батьків, правила користування мережею Інтернет, щоб зменшити ризик булінгу	Вересень, жовтень	Класні керівники, майстри в/н
9	Тренінгове заняття « Конфлікт. Шляхи подолання конфліктів »	Жовтень	Практичний психолог
10	Розміщення на сайті буклету « <u>Дізнайся про свої права в цифровому середовищі</u> » з рекомендаціями Ради Європи щодо поваги, захисту та здійснення	Жовтень	Практичний психолог, методист

	прав дитини в цифровому середовищі для дітей та молоді . https://surl.li/vzgcye		
11	Заходи в рамках акції «16 днів проти насильства»	Листопад-грудень	Практичний психолог, юрист, медична сестра
12	Година спілкування на тему « Закон і ми »	Грудень	Практичний психолог, викладачі
13	Інтерактивне заняття для персоналу закладу освіти «Протидія булінгу»	Лютий	Практичний психолог
15	Індивідуальні консультації з батьками щодо профілактики булінгу	протягом року	Директор, заступник з НВР, НР, практичний психолог, класні керівники, майстри в/н
16	Моніторинг безпечності та комфортності закладу освіти та освітнього середовища шляхом опитування, анкетування та вживання відповідних заходів реагування на виявлені випадки булінгу (цькування)	Квітень	Директор, заступник з НВР, НР, практичний психолог

Які є поширені загрози для дітей у мережі

У цифровому просторі діти стикаються з багатьма видами небезпек, які можуть завдати фінансової або психологічної шкоди:

- Травматичний контент і небезпечні челенджі. У соціальних мережах діти натрапляють на сцени насильства, самогубства, порнографію, заклики до жорстокості, самопошкоджень.
- Небезпечні онлайн-знайомства. Зловмисники використовують онлайн-грумінг: входять у довіру до дитини, підтримують її, а потім просять особисті фото чи відео. Секстинг (обмін інтимними фото чи повідомленнями), який діти сприймають як «гру між закоханими», може призвести до шантажу або погроз (сексторшену).
- Кібербулінг. Цькування в шкільних чатах, створення фейкових акаунтів, поширення особистої інформації.
- Кібершахрайство, фішинг і крадіжка даних маскуються під знайомі ігри та популярні додатки. Діти можуть випадково оформити платні підписки або передати зловмисникам доступ до банківських карток батьків.
- Особливо небезпечним є вербування через інтернет. Російські спецслужби активно використовують соцмережі (Telegram-канали, TikTok тощо), щоби втягнути підлітків у протиправну діяльність проти України.

Як батьки можуть захистити дітей

Безпечний інтернет-простір створюється разом із дитиною. Батьківський контроль не повинен здаватися їй тиском чи заборонаю без причини. Необхідно пояснити дітям, чому це важливо, щоб вони розуміли сенс таких рішень. Підкресліть: ви не контролюєте, а підтримуєте.

- Розмовляйте про безпеку. Розкажіть дитині, які загрози існують в мережі й що може статися. Діти краще розуміють правила, коли знають причини.
- Налаштуйте захист. Увімкніть фільтри для дітей у YouTube та Google (YouTube Kids, Google Safe Search). Обмежте покупки в іграх, разом налаштуйте приватність у соцмережах.
- Домовтеся про час. Разом вирішіть, скільки годин дитина може проводити онлайн. Це має бути домовленість, а не наказ.

- Цікавтесь активністю дитини. Запитуйте, що вона дивиться й у що грає. Робіть це з цікавістю, а не з підозрою.
- Навчіть дитину критично мислити. Поясніть, як розпізнати фейкові новини, не піддаватися на провокації блогерів і не брати участь у небезпечних челенджах.

Як розпізнати, що дитина потрапила в небезпечну ситуацію в інтернеті

Звертайте увагу, якщо дитина раптом починає ховати телефон, нервує через повідомлення, різко змінює настрій після користування інтернетом або стає замкнутою, отримує або просить гроші без пояснення. Це може сигналізувати про проблеми в онлайн-середовищі. Часто класний керівник, шкільний психолог, соціальний педагог першими помічають ознаки проблеми.

Куди звертатися за допомогою

Якщо дитина потрапила в небезпеку в інтернеті, зверніться за цими контактами:

- Кіберполіція: 0 800 505 170 або cyberpolice.gov.ua
- Національна гаряча лінія для дітей та молоді: 0 800 500 225 або 116 111
- Безоплатна правнича допомога: 0 800 213 103 або www.legalaid.gov.ua
- Чат-бот проєкту #stop_sexтинг: stop-sexting.in.ua/chatbot

ПОРЯДОК
подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу
(цькування)

Загальні питання

1. Цей Порядок розроблено відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
2. Цей Порядок визначає процедуру подання та розгляду заяв про випадки булінгу (цькуванню).
3. Заявниками можуть бути здобувачі освіти, їх батьки/законні представники, працівники та педагогічні працівники закладу та інші особи.
4. Заявник забезпечує достовірність та повноту наданої інформації.
5. У цьому Порядку терміни вживаються у таких значеннях:

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого.

Подання заяви про випадки булінгу (цькуванню)

1. Здобувачі освіти, працівники та педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу, яким стало відомо про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого стали, або підозрюють його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб зобов'язані повідомляти керівнику закладу.
2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява).

3. Заяви, що надійшли на електронну пошту закладу отримує секретар, яка зобов'язана терміново повідомити керівника закладу та відповідальну особу.
4. Прийом та реєстрацію поданих Заяв здійснює відповідальна особа, а в разі її відсутності – керівник закладу або його заступник.
5. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування).
6. Форма та примірний зміст Заяви оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.
7. Датою подання заяв є дата їх прийняття.
8. Розгляд Заяв здійснює керівник закладу з дотриманням конфіденційності.

Відповідальна особа

1. Відповідальною особою призначається працівник закладу освіти з числа педагогічних працівників.
2. До функцій відповідальної особи відноситься прийом та реєстрація Заяв, повідомлення керівника закладу.
3. Відповідальна особа призначається наказом керівника закладу.
4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування)

1. За результатами розгляду Заяви керівник закладу видає рішення про проведення розслідування випадків булінгу (цькування) із визначенням уповноважених осіб.
2. З метою розслідування випадків булінгу (цькування) уповноважені особи мають право вимагати письмові пояснення та матеріали у сторін.
3. Для прийняття рішення за результатами розслідування керівник закладу створює комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.
4. Комісія створюється наказом керівника закладу.
5. До складу комісії можуть входити педагогічні працівники (у тому числі психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші заінтересовані особи.
6. Комісія у своїй діяльності керується законодавством України та іншими нормативними актами.
7. Якщо Комісія визначила що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то керівник закладу освіти зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей.
8. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.
9. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.
10. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службу у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).

Терміни подання та розгляду Заяв

1. Заявники зобов'язані терміново повідомляти керівнику закладу про випадки булінгу (цькування), а також подати Заяву.
2. Рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб видається протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви.
3. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.
4. За результатами розслідування протягом 1 робочого дня створюється Комісія та призначається її засідання на визначену дату але не пізніше чим через 3 робочих дні після створення Комісії.

Алгоритм дій у разі виявлення фактів булінгу

Керівник закладу:

1. Приймає та розглядає заяви про випадки булінгу здобувачів освіти;
2. Скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу;
3. За результатами рішення комісії повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про факти булінгу;
4. Розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу.

Практичний психолог:

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу;
2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу;
3. Може поспілкуватися з учасниками ситуації;
4. Забезпечує профілактику та запобігання булінгу;
5. Забезпечує надання консультативної допомоги батькам з питань булінгу;
6. Здійснює психологічний супровід здобувачів професійної освіти, які постраждали від булінгу.

Класний керівник:

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу;
2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу;
3. За рішенням керівника закладу бере участь у проведенні розслідування та засіданні комісії з розгляду випадків булінгу;
4. Проводить системну роботу з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної поведінки;

Батьки постраждалої дитини:

1. Подають керівництву закладу освіти заяву про випадки булінгу;
2. Можуть вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу;
3. Можуть брати участь у засіданні комісії з розслідування випадків булінгу;
4. Звертаються до уповноважених органів Національної поліції України та служби у справах неповнолітніх для повідомлення про випадок булінгу, у тому числі в разі незгоди з рішенням комісії, яка не кваліфікувала випадок як булінг;
5. Сприяють керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу;
6. Виконують рішення та рекомендації комісії;
7. Можуть запитувати інформацію про діяльність закладу освіти.

Здобувачі професійної освіти:

1. Повідомляють керівництво або працівників закладу освіти про факти булінгу.

Дитина, яка постраждала від булінгу:

1. Звертається для подальшого реагування до керівника закладу освіти або уповноваженої особи;
2. Та/або до батьків чи інших законних представників. Органів національної поліції та ін.;
3. Може брати участь у засіданні комісії з розслідування випадків булінгу.